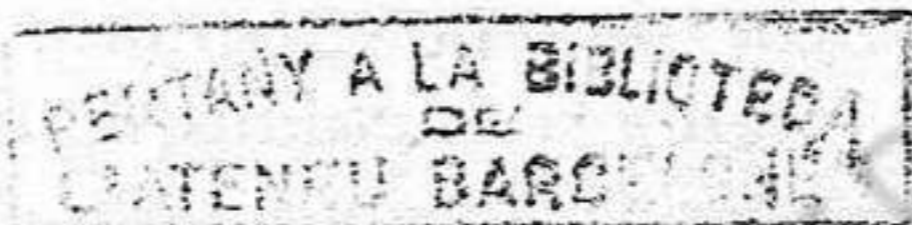


# LA NOSTRA TERRA

REVISTA MENSUAL DE LITERATURA, ART I CIÈNCIES



## L'EXPOSICIÓ DEL LLIBRE MALLORQUI

Un gran aconteixement cultural ha tengut lloc aquests dies passats a Mallorca. Ens referim a l'“Exposició del Llibre Mallorquí”, celebrada en el Palau de l'Excm. Diputació, amablement cedit a les benemèrites entitats organitzadores, “Societat Arqueològica Lulliana” i “Associació per la Cultura de Mallorca”.

Aquesta exposició ha estat organitzada per a commemorar enguany la festa del llibre, i en ella hi han tengut cabuda solament les obres—llibres, follets, periòdics i revistes—publicades en la nostra llengua vernàcula des de la “Renaixença”, o sia des de l'any 1833, data de l'“Oda” de B. C. Aribau, que és l'adoptada convencionalment com a inici del recobriment cultural i patriòtic a Catalunya i Mallorca.

L'any passat, aquesta mateixa Revista, amb motiu de complir-se el primer centenari de l'aparició de l'esmentada “Oda” de N'Aribau, va publicar un número extraordinari dedicat a la seva commemoració: extraordinari que va merèixer el comentari elogiós de tots els intellectuals i escriptors de parla catalana. I si aquell homenatge, la tributació del qual aconseguí la unió del major nombre d'escriptors mallorquins afanyosos de prendre-hi part, obtengué una solemnitat ben digna, cal remarcar ara que aquesta Exposició, l'importància de la qual no precisa comentaris, ve a continuar aquell homenatge, om-

plint un buit que no havia estat tractat amb l'extensió que mereixia, ja que, si bé LA NOSTRA TERRA publicà allavors un resumit índex bibliogràfic, es limità encara a relacionar en ell les obres literàries.

Aquesta Exposició ha acoblat—presentant-ho amb una sobrietat i bon gust que acredita els que n'han dirigida la instal·lació,—totes les publicacions d'autors mallorquins impreses a Mallorca o a fora en els cent anys passats, representatives de les diverses activitats intel·lectuals. Els retrats dels nostres autors de més renom cobrien les parets de la sala, i en el centre, dins les vitrines, i com en un reliquiari, hem pogut contemplar, l'ànima vibrant d'emoció, la bella col·lecció d'autògrafs valuosos, a la vista dels quals tot un món de records i enyorances prenia vida i calor.

L'Exposició era com una plana al viu de la nostra història cultural. De la seva contemplació plàstica neixia inconscient la meditació sobre el passat, i es podia veure, amb el cor amarat de goig, que les espines que amargaren les corones dels primers escriptors en l'ordre cronològic, passant el temps esclataven en roses.

Hem de felicitar-nos del criteri restrictiu que ha presidit la tria i selecció d'obres exposades, ja que, encara que hi fossin totes les publicades en mallorquí, no hi hem vist aquelles que, escrites en castellà, podrien haver-hi estat representades pel seu fons i pel seu esperit informatiu mallorquinista. I, si això sembla una falta a primera vista, meditant-ho bé és un encert, ja que, en aquest aspecte, no es podrà dir mai que la importància numèrica de les obres exposades fos estat degut a cap manlleu ni invasió de dominis.

La importància d'aquesta exposició, no podrà ésser posada en dubte per qui l'hagi visitada conequent les vicissituds i l'història de la nostra Renaixença, les dificultats que trobaren els nostres escriptors primers, les seves lluites personals, i les seves sofrències d'ordre moral en veure com el seu ideari era combatut oficialment i particularment, contemplant com la massa, amb la seva fredor, apagava aquell foc que els consumia l'ànima. Però també en la seva contemplació se'ns omplia el cor de gaubança pensant que aquell foc, del qual en restaren brases colgades, alçava de bellnou la flama viva a mesura que el temps passava i les noves generacions prenien al seu escalf tota la vida, retrobant, a la seva llum esplendent, l'ànima de la Pàtria en una bella renaixença.

Si haguéssim de dibuixar el gràfic representatiu d'aquesta Exposició, ens limitariem a marcar una línia assenyalant una corba ascendent constant i perfecta, i, numèricament, ho demostrariem amb

una progressió geomètrica. Es admirable de pensar com, donades la nostra escassa extensió geogràfica i la nostra petita massa de població, la producció en obres escrites en la llengua vernacular va augmentant: és digne de posar-hi esment, per pròpia satisfacció nostra, el fet que, des de la primera obra publicada fins a l'actualitat, creix i es multiplica la producció intel·lectual, en tots els rams, en tots els aspectes, en tota densitat, salvant les intermitències de les dates fixes, que no signifiquen però cap minva en l'aspecte general del conjunt.

En l'Exposició hi hem vist des de l'obra per el bibliòfil fins a l'obra popular, l'estudi d'investigació, la història, la biografia, la literatura—poesia i prosa—la ciència, la religió, la revista, el periòdic, etc. etc., tot ben classificat i ordenat, en un conjunt que donava goig de contemplar. I, en lloc preferent, presidint augustament la congregació del passat i del present, les obres de Miquel Costa i Llobera i Joan Alcover, les figures més rellevants de la nostra literatura, al voltant de les quals s'agrupaven les altres com en un gran tribut d'homenatge.

Aquesta "Exposició del Llibre Mallorquí de la Renaixença", bella demostració plàstica de la vitalitat mallorquinista, haurà despertat els ecos llunyans i esmortuïts, haurà donat lloc a profitoses ensenyances, i haurà procurat una sèrie valuosa de dades estadístiques no ajuntades fins a l'hora present. Al mateix temps, i per sobre de tots els altres valors culturals que l'Exposició representava, haurà estat, també, l'afirmació incontrovertible de la força impulsiva que nodreix el nostre ideari.

LA NOSTRA TERRA, que amb aquesta Exposició s'ha sentida plena de gaubança i considera el seu èxit ressonant com un èxit propi, no podia deixar de dedicar-li el seu més fervent comentari, que vol cloure amb les més càlides felicitacions i lloances als seus iniciadors i organitzadors, així com als distingits bibliòfils mallorquins que amb la seva gentilesa l'han feta possible.

---

## EROS, BON MINYÓ

**E**s passeja el vell Cronos pel camí desolat,  
sota el núvol plomís, vora el torrent de plata,  
mes un bon jorn comença a sentir-se cansat  
i s'asseu indolent; la primavera esclata.

Llavors s'ajeu i esguarda com vola l'ocellada  
que atravessa joiosa el blau cobalt del cel,  
i flaira pels jardins tanta rosa badada,  
i fins se sent més jove que dins el temps crudel.

Cronos s'adorm; somnia de les nimfes llunyanes  
que endolciren un jorn la seva soledat.  
En tant, el petit Eros amb unes passes blanques  
trepitja l'herba fresca i esquinça tot sembrat.

No porta les sagetes que han fet tanta ferida  
sinó que arreu escampa pels amples caminals  
penyores d'or i argent i flames de la vida:  
anells esponsalícis i antorxes nupcials.

BARTOMEU FORTEZA

---

---

## Una pesta del segle XV a Mallorca

**E**RA cap a la segona meitat del segle XV. Encara es ressentia Mallorca de l'escalfor d'aquella lluita de Forans i Ciutadans i, saturat de rencor l'ambient, va estar a punt en 1463 de veure encendre's altra volta la foguerada de la discòrdia. Aquesta rivalitat entre els fills d'una mateixa terra, habitants de Ciutat i pagesos, però enemics entre ells, fou el naixement de les parcialitats que durant llarg temps plagaren la nostra Ciutat i viles de bandositats, i, com a fruit d'elles, de discòrdies, lluites i vides perdudes. Per altra part, Catalunya, baix l'ombra del Príncep de Viana, s'era aixecada contra Joan II, aconseguint arrossegar al seu costat a la veïna illa de Menorca. No foren poques les crides que es feren a Mallorca perquè s'unís als germans de raça d'enllà del mar; el governador Vidal de Castelladoriz procurava per tots els mitjans que el moviment d'insurrecció arrelàs en la nostra terra. D'aquí sortien lleves de gent cap a Catalunya i s'aparellaven naus i milícies per anar a Menorca a reduir els insurgents.

Aquest era l'ambient de Mallorca quan l'any 1467 va fer acte de presència un nou element de calamitat social, que havia d'excitar més encara l'intranquil·litat del nostre poble: el morbo.

Feia temps que, tant en la ciutat i costa de València com en Barcelona, Tortosa i altres llocs de Catalunya, una pesta de glànola havia estès el seu terrorífic mantell, destruint vides i imposant arreu la dissort.

Anys enrera, els jurats del Regne, per a defensar-lo contra l'invasió de qualsevol pesta, havien vedat l'entrada en Mallorca de fustes, persones i mercaderies procedentes de lloc morbós, però veient que no era possible d'evitar que les naus arribassin al nostre port, en especial les mallorquines, redactaren els dits Jurats unes Ordinacions que foren decretades el 13 de desembre de 1459, en les quals es proveia l'habilitació d'un lloc determinat a on es poguessin metre els homes, robes i mercaderies que els vaixells portaven. Una de les torres de Porto-Pi fou el punt assenyalat de

prevenció, a on s'allotjaven per espai de 40 dies tots els que venien de terres declarades morboses, junt amb les mercaderies, i, per evitar tot contacte, els mateixos aïllats recollien de dalt la torre amb una corda els aliments que s'els donaven. Més tard, vists els treballs, incomoditats i despeses que ocasionava aquell lloc de quarantena, entre d'altres inconvenients allegats per estar lluny de la Ciutat, es traslladà a unes botigues prop l'hospital de Santa Catarina.

Assabentats estaven els Jurats de Mallorca de l'epidèmia que hi havia per les costes de València i de Catalunya, i davant l'amenaçadora invasió, l'any 1467 nomenaren una comisió, integrada pels honorables Joan Cunillers, Francesc Axeló, Pere Catlar jove, cavallers, i Antoni Colom, ciutadà, amb plenes facultats per prendre totes les mides necessàries per barrar el pas de la nostra illa al mal de glànola. Entre les determinacions que prengué aquesta comisió, una fou recordar l'orde que fustes, persones, robes i demés mercaderies procedentes de part morbosa no entrassin per lloc algun a Mallorca; a més, feren fer crides de part del magnífic Lloctinent general "que naguna persona, de qualsevol condició o stament fos, no gosàs acollir algú lo qual vingués de loch morbós sots pena de la vida". No contrastant tant de rigor, encara hi va haver qui s'atreví a contrafer els anteriors manaments, i noticiós el Lloctinent els va fer agafar i, en no ésser per les pregàries dels Jurats, haurien estat penjats, commutant-se-los la pena amb corre la Ciutat amb assots.

Mitjançant aquestes i d'altres provisions es logrà preservar per algun temps la Ciutat i la illa del morbo, però, malgrat tot, aquest va poder trobar mitjà i manera per introduir-se i arrelar a Mallorca, si bé dins una extensió prou limitada.

Arribà un dels últims dies de febrer de 1467 al port de Ciutat una fusta de València i amb ella un frare de l'ordre de predicadors dit fra Mateu, el qual trobà manera de poder desembarcar i recollir-se en el convent de Sant Domingo. No passà desapercibuda aquesta vinguda i l'endemà, assabentats els Jurats, anaren personalment al dit monestir i feren agafar al monjo en qüestió i l'obligaren a embarcar-se en un llaüt per retornar-lo a la mateixa fusta en que era arribat. No sabem com fra Mateu se les arreglà, el fet és, però, que aconseguí dels barquers que el deixassin altra volta a terra prop la torra d'En Carroç i, entrada la nit, emprengué el camí de

Valldemossa per anar al monestir de Trinitat, el qual aleshores tenien els frares dominics i a on hi residia una reduïda comunitat d'un o dos monjos i altra gent. Mala arribada era la d'aquell frare pels tranquils paratges i termes de Miramar; ell estava ja ferit de la glànola i al cap de dos dies d'ésser allà, el 4 de març, moria. No havia transcorregut gaire temps d'aquesta mort, quan els altres monjos i gent que habitaven les cases de Trinitat eren confagiats i anaven desfilant seguint la mateixa sort. El foc pestilent encès en el dit monestir havia assaltat l'alqueria d'en Marroig, per quant algunes persones d'aquella s'havien acostat allà, i cap dels ferits del mal no escapà a la mort.

Assabentats el Lloctinent i Jurats de Mallorca del que passava a Miramar, trameteren el 30 de març a Valldemossa als honorables Gaspar Pont, un dels Jurats, a Pere Catlar menor i al metge, mestre Berenguer Piquer, per prendre totes les mides escaients al cas. Arribats a dita vila, es reuniren els comissionats amb el Batlle i Jurats d'aquella parròquia, ensems amb el prior de Cartoixa Fr. Berenguer Roig, i acordaren redactar uns capítols, mitjançant els quals aïllar i evitar la propagació de l'epidèmia, procurar que les persones recloses dins l'acordonament decretat tinguessin totes les coses necessàries per la seva sustentació, i finalment, reglamentar la manera que tenien de regir-se les guardes posades en el coll de la Padriça, coll d'En Ribes i l'Atalaia.

Riguroses eren les ordres donades als guardes. Si veien que alguna de les persones recloses volien eixir de l'acordonament havien de cridar *via-fora* i no deixar-les passar; i si era imposible evitar que'n sortissin havien de disparar la ballesta. A més, era ordonat que si alguna de les dites persones hagués pogut burlar la vigilància dels guardes, sortint del lloc declarat morbós, per ésser un perill a la salut pública, qualsevol fos qui la trobàs podia matar-la sens incorrement de culpa.

Per la vila de Valldemossa i lloc de Deià es feien crides que ningú no gosàs passar ni entrar dins els termes de l'alqueria i monestir de Trinitat, alqueria d'En Marroig ni en el conradís de la d'En Massot, sots pena de la vida.

Essent necessari que els habitants tancats dins els paratges de Miramar tinguessin tota l'ajuda possible, els Jurats de Mallorca conduïren i estipendiaren al cirurgià Salvador Vives, amb el salari de 12 lliures mensuals ultra la messió de la seva persona, per metjar i visitar no tant sols els ferits de glànola sinó també els indispo-

sats per qualsevol malaltia, ja que els era impossible d'haver altre metge. Perquè l'assistència espiritual tampoc no els faltàs, feren-hi trametre del convent de Sant Domingo un frare molt vell dit "fra Vellets", al qual li posaven el menjar en un lloc determinat i ell a certes hores l'anava a recollir.

El 13 d'abril havien mort entorn de deu apestats i continuaven amb rigor les precaucions. Cada dia una persona de confiança i diputada pel Batlle i Jurats de Valldemossa, recorria i visitava tots els punts on estaven els guardes, i d'ells rebia informació de quantes novetats ocorrien dins el lloc empestat i de la salut dels reclosos; també els procurava suministrar totes les vitualles indispensables per a sustentació de la vida, — especialment les provisions de primera necessitat les eren donades en gran quantitat i per molts jorns a fi d'evitar la freqüència de contacte. De tot quan passava, el Batlle certificava al Lloctinent i Jurats de Mallorca.

El contagi començat a Miramar a principis de març, continuava durant l'abril i va anar mancabant fins a cessar per complet, segurament dins el maig, havent de lamentar, segons relació, de 15 a 20 defuncions causades pel mal de glànola durant el temps que es passejà pel monestir de Trinitat i alqueries circumveïnes.

Des del començament de l'epidèmia de glànola a Miramar, havia estat prohibit als habitants de Sóller, d'acollir en les seves cases tota persona procedent de la vall infectada. Els sollerics, un poc escèptics davant la contagiositat del mal que tenien en terres veïnes, no cuitaren a posar guardes a l'entrada del seu terme i alguns fugitius pogueren introduir-se sens obstacles a la vall de Sóller. No passaren gaires jorns que un d'aquests fugitius no es declaràs atacat del morbo. Noticiós el Lloctinent general del nou cas de glànola fora dels termes reclosos de Miramar, per tal d'apagar desseguida el foc pestilent que s'apropava a Sóller, amb lletra de 24 d'abril anomenava la Junta de morberia d'aquella vila, la qual estava integrada, a més del Batlle i Jurats, per En Joan Alcover, Lluç Pont, Joan Arbona i Pere Frontera, amb plenes facultats per indagar l'aparició de la pesta en dita parròquia i prendre totes les mides necessàries per tal de reduir-la.

La mala nova de l'expansió del mal s'era escampada per Ciutat i l'endemà dissabte 25, festa de Sant Marc, es feu processó de rogativa perquè Déu Nostre Senyor alliberàs la capital de pestilència, i en la Catedral era exposada la relíquia de Sant Sebastià.

La vila de Sóller encara es conservava neta del contagi, però



aquest estava declarat en algunes alqueries i cases de camp. El Batlle havia mes en l'alqueria d'En Miquel Sacanal als fugitius procedents de Miramar i tots els atacats del mal; el 30 d'abril, el Lloctinent manava a aquella autoritat que fes desemparar la dita possessió, per les reclamacions exposades del seu propietari, i habilitàs, per tenir isolats als infectats, Santa Catarina del port i la possessió d'En Sala. Totes les precaucions foren poques; dins la població s'eren declarats ja alguns casos de glànola i la calamitat entrava de ple dins Sóller. Prompte arribaven allà, tramesos per les autoritats del Regne, l'honorable Pere Ametler, jurat, i el metge mestre Piquer, el quals amb la Junta de morberia feren paredar els portals de totes les cases apestades; insuficients foren els esforços per reduir el mal: com una onada de foc la pestilència s'era extesa per tota la vila i vall de Sóller.

Davant la gravetat del cas, els Jurats de la Ciutat decidiren ofegar el mal dins la vall de Sóller i aïllar-lo per complet del reste de l'illa. En el coll de Sóller, de Fornaluig i demás passos i llocs per on es pogués eixir de dita vila eren posades guardes. El Lloctinent comunicava a tots els batlles de Mallorca que, sots pena de la vida, no acollissen en les seves viles cap persona procedent de Sóller, si no era portadora de butlletí dels honorables Jurats.

Desconsolador devia ésser l'aspecte de Sóller per aquells dies de calamitat. La major part de la població esverada pel temor, havia abandonada la vila i s'era refugiada a les altures de les muntanyes, donant facultat el Lloctinent als Jurats d'aquella Universitat per prendre acords, ja que era imposible de reunir el Consell. Amb quins ulls no devien mirar els pobladors del pla de Mallorca les muntanyes de Sóller, al pensar que su-baix d'elles imperava l'angunia i la mort...

Davant la probabilitat que el mal fes aparició dins la Ciutat, l'intranquilitat era gran: per tal de tenir més estreta la vigilància eren tapiats tots els portals de les murades menys els de Sant Antoni i el Sitjar, a on una guarda contínua de quatre homes, repartits per estaments amb un capdeguaita, escorcollaven i indagaven la procedència de tothom, per vedar l'entrada a qui pogués venir de Sóller. Les pregàries a Déu tampoc no faltaven; els honorables Jurats, junt amb el Capítol de la Seu, organitzaven processons. Cada dia, després del *Sanctus*, es tocava el "seny Antoni" i el celebrant feia la commemoració de Sant Sebastià, i tots els que en aquell moment agenollats resaven un parenostre guanyaven

quaranta dies de perdó. El diumenge 6 de juliol es feu una gran processó de rogativa perquè "Deus nos gordàs de mortalitat e ajudàs a Sóller que's morien"; una nombrosa concurrència, singularment de fadrins i donzelles, desfilava amb gran devoció per les principals vies de la nostra ciutat portant les relíquies de Santa Pràxedis, i en la Catedral era exposada novament la de Sant Sebastià a la pública veneració.

Mentre l'epidèmia estava en el període àlgid del seu desenvolupament, els vicaris de la Parròquia registraven de 10 a 12 defuncions diàries, complint així l'encàrrec fet a ells pel Bisbe de portar tant trista estadística. A l'entretant arribà a la nostra ciutat, procedent del continent, un metge castellà dit mestre Diego, el qual es presentà als Jurats de Mallorca i els exposà que si el pagaven, ell, ajudant Déu i amb certes aigües i pólvores que daria a beure als qui encara no estaven ferits del mal, no moririen i en cas d'emmalaltir prompte sanarien; foren-li dades a compte 50 lliures i desseguida partí cap a Sóller a posar en pràctica el seu mètode curatiu, però malauradament prest es va mostrar el fracàs d'aquell medicament.

Gran era el suplici a que estava sotmesa la vila de Sóller; si patia l'assot de la pesta, el flagell de la fam es mostrava també amenaçador. Les provisions de blat s'havien anat reduint i ja es notava l'escassetat. Es recorri aleshores en súplica als Jurats del Regne i aquests feren un préstec als de Sóller, el qual fonc confirmat mesos després pel Gran i General Consell a instàncies del Lloctinent el 4 de setembre; mitjançant aquests diners compraren blat, allunyant així el fantasma de la fam, i pogueren fer cara a altres despeses de necessitat causades pel morbo. Per subvenir les famílies i persones necessitades era entregada a Gabriel Castanyer (1) certa quantitat de diner procedent de l'anterior préstec, que amb consell de dos adjunts nomenats per la Universitat de dita Vila, entregava a tots els suplicants menesterosos l'ajuda possible, amb pacte emperò de retornar el mateix diner una volta passada la pesta.

Durant set mesos va patir Sóller els treballs calamitosos de l'epidèmia. Les pregàries fetes al Totpoderós deixaven sentir els seus efectes i la fúria de la glànola anava amansant-se amb tal rapidesa durant el mes de setembre que en el següent d'octubre havia fi-

(1) Rullan, - *Historia de Sóller*, I, pàg. 643.

nida per complet. Després d'un temporal de desdïtxes va començar a lluir de bell nou la calma i els sollerics fugitius, espargits per les muntanyes, retornaven a les seves llars abandonades mesos abans de malgrat; però l'alegria era mala de fer renèixer dins un poble del tot abatut pels esforços i treballs sostenguts amb la calamitat i el trist record de les víctimes, entorn de 300, causades per la pesta.

A la Ciutat, les portes eren desemparedades, assossegant-se els esperits davant la dissipació del núvol de l'amenaça. El 28 d'octubre, dia de Sant Simó i Sant Judes, a la Catedral es feia una gran festa amb sermó i processó per donar gràcies a Déu per haver guardat a la Ciutat de pestilència i haver aquesta finida a Sóller.

La present relació és feta a base dels següents documents consultats: *Actes del Gran i General Consell 1466-74*, *Llib. Extraordinaris dels Jurats 1467-69*, *Lletres Comunes*, T. 179, de l'Arx. Hist. de Mallorca, i *Llib. de Sacristia de 1467*, de l'Arx. Capitular de la Seu.

JOAN MUNTANER

---

---

## RITMES

505

UN dia l'amor de Mallorca gronxava la meva fatiga d'orgull en bressol de clarors. Vetlladora damunt la columna de foc de les vides en fúria, volava la pau d'ales blanques, la joia divina del tàcit repòs enyorat com un ploure de pètals i plomes desfent suaument dintre meu. I la roca del cor, com un marbre de mel, reflectia la calma d'or-vell dels capvespres marins... Trencadissa difusa d'argent i cristall irreals, oh campanes serenes perdudes al cor de l'atzur, catedral gegantina de pedres vermelles, noblesa discreta! Les hores dormien al peu del gran mar tremolós, coronades de tanys d'ametller, de pinassa punxant, d'olivera cinèrea, de roure viril... Ressonava la viva petjada dels lents vianants al damunt de les lloses dels màgics carrers oblidats; i la fuga solemne del temps, raig de sol feridor del silenci, posava reflexes de prismes al seny, oh choral de veus mudes! Retornes, record, i, en passar, l'esperit de la joia desvetlla les cordes de llum d'una lira de ritmes...

A. ESCLASANS

(Del "Poema de Catalunya", en preparació)

---

---

# DE L'AMBIENT CIENTÍFIC

## I

(Acabament)

L'ANY 1778 es fundava a Palma la Societat Mallorquina d'Amics del País que certament no s'oblidà de l'antiga significació de cultura: cultiu de la terra i cultiu de l'esperit. La seva benemèrita actuació en l'agricultura, en la indústria i en l'ensenyança ha trobat els seus historiadors. Fins en obres generals, com l'esmentada de N'Oliver, s'han mostrat els seus esforços per a modernitzar els conreus existents i per implantar-ne d'altres desconeguts a Mallorca; per exemple: l'any 1782 importava la Societat llavor de lli de Curlàndia que començà a sembrar a Bonnàber de Campanet, i ja l'any 1786 es collien a Mallorca les dues mil roves de lli que necessitava l'illa pel seu consum. Aquí no hem de parlar ara d'aquests treballs de la Societat mallorquina, ni tampoc de com reeixí en l'establiment de noves indústries i de com cercà de millorar les existents. El que ens interessa és la seva tasca en l'ensenyança (1) que tan bellament ja havia granat quan Jovellanos, sofrint persecució "no per les seves culpes, sinó per el zel del bé públic i la seva censura tàcita dels escàndols i turpituds reinants" romania presoner al castell de Bellver, on escriví, per a la Societat mallorquina la seva "*Memoria sobre la educación pública, o sea tratado teórico-práctico de la enseñanza con aplicación a las escuelas i colegios de niños*" (2), en la qual aquella ànima bella i heroica, potser "la més bella de l'Espanya moderna" com ha dit Menéndez y Pelayo (3) venia a consagrar la diferència radical que hi havia entre la

---

(1) Jaime Pomar y Fuster.— *Ensayo histórico sobre el desarrollo de la instrucción pública en Mallorca*, pàg. 308 i sgs.

(2) *Obras de Don Gaspar Melchor de Jovellanos*. Madrid 1845, tom II, pàg. 549.

(3) Marcelino Menéndez y Pelayo.— *Historia de los Heterodoxos*. Tom VI, 1930, pàg. 341 y 414.

Societat mallorquina i les semblants que es fundaren en el continent en les quals, al revés de la mallorquina, les llums de la il·lustració amenaçaven apagar el ble dels deures morals i religiosos. En aquell "monument insigne de la pedagogia cristiana" proclama Jovellanos l'absoluta necessitat de l'estudi de les llengües vives, especialment de l'anglès i del francès i dóna a l'estudi de les ciències naturals tot el seu valor. A Mallorca, com es pot entendre després del que ja hem dit, parlava a convençuts. Si devers l'any 1758 començà a reunir-se el "triumvirat d'Azcoitia" per tal de llegir les lliçons de Física de Nollet i per fer experiments amb la màquina pneumàtica, ja hem vist que el mateix feien a Mallorca Serra i Pueyo. I, si els cavallers bascos anaven a cercar instrucció a les escoles de Tolosa i de Bayona, els mallorquins ja hem vist que, sense ancorar en l'Enciclopèdia, estaven al corrent de les obres científiques del seu temps, totes estrangeres. No és estrany, doncs, l'estimable renaixença produïda en l'ensenyança en la segona meitat del segle XVIII per obra de la Societat mallorquina, que mantenia no solament les càtedres de matemàtiques que regentaven Desbrull i el P. Miquel de Petra, sinó que tot just dos anys després de l'arribada de Proust a Vergara comptava ja amb un gabinet de Física i una càtedra de Química, que per cert havia de tenir més tard com a regent En Francesc Carbonell i Bravo, fugitiu de Barcelona a causa de la guerra de Napoleó, i a qui s'ha de considerar com el millor organitzador de l'ensenyança de la química a Espanya a les darreries del segle XVIII.

No cal escatir ara, si el concepte civilitzador del progrés, si el posar per base de la història l'economia i la tècnica, l'esperit positivista de la ciència, és o no una cosa encertada, però no es podrà negar que aquest era el concepte de la cultura d'aquell temps (1) i que dins Mallorca hi hagué qui s'hi sumà amb entusiasme.

Aquest entusiasme era, però, una mica massa vagorós perquè arribàs a donar fruits assaonats. Els homes que freqüentaven el saló de Bonaventura Serra primer, i els de la Societat econòmica després, emportats per una curiositat insadollable, ens fan una mica l'efecte de distretes abelles que, volant esburbades d'ací i d'allà, no arriben a xuclar tota la mel abscondida sota la brillantor de les més variades coroles. Tot quan llegien en les *Acta Eruditorum* o

(1) Alois Dempf. — *Filosofia de la Cultura*. 1933, pàg. 113.

en el *Journal des Savants* els atreia amb una força igual. Però, precisament aquesta curiositat seva, despertant la dels demés, havia de fer sorgir alguna personalitat ben dotada que no es contentàs amb espigolar, sinó que volgués guardar per la seva terra la garba d'espigues feixugues que oferia aleshores el camp de la ciència en gran abundor. Visqué, doncs, el nostre poble un moment de la seva història en que hi hagué un ambient particularment propici al desenvolupament dels talents científics; un instant en que era de preveure la formació d'especialistes, de professionals d'una determinada branca científica que no es contentassin amb saber, sinó amb produir. I, de fet, assistim a l'aparició d'un veritable home de ciència, Orfila, que, si no tingué la flama del geni, feu descobriments de tal importància i inicià novelles aplicacions de l'estudi dels fenòmens químics a determinats casos biològics, que bé mereix la nostra veneració.

En els primers anys d'Orfila hi ha quelcom de tan tràgic entre la voluntat que tenia de saber i els mitjans que estaven al seu abast, que creiem que l'exposició del seu cas té un alt caràcter educatiu i si Déu vol algun dia l'exposarem, perquè en trega profit la nostra joventut, car, com hem dit abans, és basant-nos en les dades de la història del grans savis com podrem imaginar un conjunt d'experiències amb probabilitats d'obtenir bons resultats; que, al cap d'avall, no opera d'altra manera la ciència moderna al esforçar-se en establir les lleis de la cultura intel·lectual amb el fi d'augmentar-ne les messes (1).

Ara no intentavem altra cosa mes que fer remarcar l'ambient científic d'aquell temps, cosa que per força hem hagut de fer d'una manera general. En el cas concret d'Orfila i els seus contemporanis ja veurem com la força de la demostració i de l'experiment ve a reemplaçar la subtileza del silogisme, caràcter aquest típic en les ciències d'observació durant el segle XVIII, que, ajudat pel gran principi de la divisió del treball, vingué a preparar directament els resultats obtinguts en els segles següents, pels homes que decantaren el seu esperit vers l'estudi de la ciència (2); encara "que aquesta distinció cronològica tengui més un fi d'exposició que no una correspondència exacta amb la successió dels esdeve-

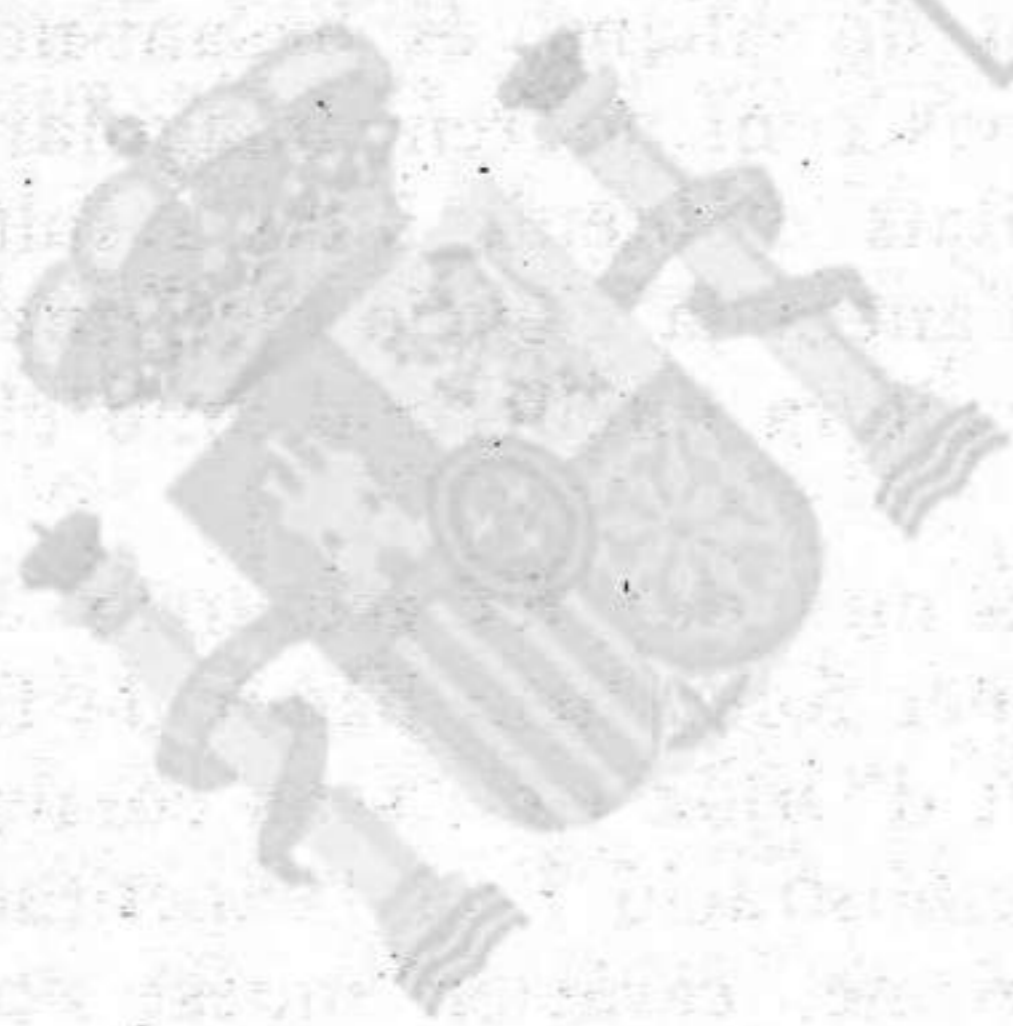
(1) W. Ostwald.—*L'évolution de l'électrochimie*. 1912, pàg. 20.

(2) Gino Loria.—*La scienza nel secolo XVIII*. (*SCIENTIA*, gener 1929.)

niments, car la història es burla de la nostra divisió artificial del temps, i especialment en el domini de les idees tot és fruit i tot llavor”.

JOSEP SUREDA I BLANES

MINISTERIO  
DE CULTURA



*Hi ha en l'art un punt de perfecció com hi ha un punt de maduresa i saó en la naturalesa: qui el sent i li agrada té el gust perfecte, qui no el sent o li agrada més ençà o més enllà té el gust defectuós. Hi ha, doncs, un bon gust i un gust dolent, i es discuteix sobre els gusts amb fonament.*

LA BRUYÈRE (Caractères)



---

# SONET FÀCIL

A UN AMIC DE BELLA CONVERSA

**O**H que metafísicament  
descabdellava i explicava,  
deslligant la paraula esclava,  
nuesa entre goig i turment.

Cada mot fugia en el vent  
de l'absència en que es deturava,  
subtil de seny i excés semblava  
fingir la tornada amatent.

En el delit del pensament  
hi havia un'aigua que cantava  
amb un dringar súbit d'argent.

Trofeu del mot i del turment  
del mot que quan es despullava  
queia metafísicament.

L LUNY del record oprimies  
La paraula dolça i clara.

Una muralla brillant  
cenyeix les illes del somni.

Mira només davant teu  
quina faula de silencis,  
quantes campanes de lluny  
i quants murs de sol de tarda.

Agonia de camins,  
ombra esparsa de delícia,  
ardidesa de l'esguard  
sobre un mar poruc d'onades.  
Primer terme de jardins,  
conspiració florida.

**B**OIRA del dubte, flama en l'extingit  
fogar de cendres i records malmesos.  
Fosca de fosques, fosca d'una nit  
feta d'ombres de llàgrimes i besos.

Que es defineixi aquell confí adormit,  
roca de incertituds, en els estesos  
grisos dels horitzons, etern neguit  
davant la casa dels balcons encesos.

Obrint-se, raig de mots, les boques mudes  
—les flors més amagades són descloses—  
finint turments i deslligant cadenes.

Delicadeses de cristall rompudes.  
Sorpresa de la serp entre les roses.  
Esmeragda en el fang. Aigua entre arenes,

B. ROSSELLÓ I PORCEL

---

---

## Els estudis de Miss Bate sobre els vertebrats fòssils del quaternari de Mallorca

**U**N dels problemes encara no resolts de la geologia de Mallorca és el de determinar el moment en que les Balears quedaren isolades de la península ibèrica.

Fins ara no ha estat possible demostrar l'existència d'una mar que s'estengués damunt les Balears durant el miocènic superior i el pliocènic. És molt probable que estiguessin allavors les nostres illes unides al conjunt de terrenys plegats del sur d'Espanya, que degut a les formidables pressions del gran massís africà, donaren lloc a la formació de les serralades Bètiques, de les quals eren les Balears el terme final cap a llevant.

Per això totes les aportacions que duguen noves dades sobre aquests moments de la història geològica dels temps quaternaris tenen molt d'interés i els estudis de Miss Bate no fan més que demostrar-ho.

L'investigadora anglesa dedueix de l'estudi de les seves col·leccions, recollides a Mallorca i Menorca, que les Balears estaven completament separades de les costes espanyoles durant el pliocènic. Aquesta manera de pensar és també la d'En Darder, un dels que més profundament coneix la geologia de les illes. En un treball publicat per ell sobre paleogeografia de la Mediterrània occidental l'any 1928, a la revista catalana "Ciència", fa notar també el probable isolament de les Balears ja en el pliocènic, basant-se en l'existència dels mamífers quaternaris descoberts per Miss Bate i d'una mena d'espècie de coleòpters (escarabats) endèmics de la fauna actual de Mallorca.

Tal és l'estat actual del problema. Altres estudis molt detallats sobre les formacions quaternàries, entre elles les de l'illa d'Eivissa, que fins ara no ha donat cap dada paleontològica, i sobretot els dipòsits d'arenisques litorals, anomenades "mares", d'origen marí les unes i eòlic les altres, podran tal volta donar-nos més tard la clau del misteri.

Respecte a l'edat quaternària de les troballes fetes per l'autora anglesa, resta un cert dubte per fixar clarament a quin moment dels temps quaternaris han de correspondre; sobretot per tractar-se d'espècies noves que no permeten fer correlacions amb les altres contrades dels voltants de la Mediterrània.

Per la meua part, la troballa, feta entre les colleccions que d'Història Natural guarden els PP. Teatins en el seu col·legi de Palma, d'una mandíbula molt ben conservada de l'espècie de Cabra descoberta per Miss Bate (*Myotragus Balearicus*) m'ha duit a estudiar les diferents notes publicades per la paleontòlega anglesa en vista de noves recerques. Aquestes ratlles i algunes altres notes que la seguiran en són el resumen.

A una nota publicada l'any 1913 a la Societat Geològica de Londres, Miss Bate va descriure les restes, trobades a Menorca, de dos exemplars de Tortugues gegants, entre les escletxes de roques del promontori de Bajolí, prop de Ciutadella. És una de les troballes més interessants. Tal volta sorprendrà a molts l'existència, a la veïna illa, de grans estols de tortugues gegants, comparables a les que existiren i existexen encara, amb abundància extraordinària temps enrera, a les illes de l'oceà Índic i del Pacífic. A Mallorca no han estat trobades fins ara, però lo més fàcil és que noves recerques acabin per demostrar-nos la seva presència a la mateixa època geològica.

La tortuga gegant de Menorca tenia unes dimensions tals que l'hi valen bé aquest nom. Pels trossos trobats es confirma que el seu tamany sobrepuja les dimensions de certes tortugues d'aquesta mena de l'Àfrica del Sur, i alguns ossos demostren que igualava i avantatjava en tamany a la gran tortuga de Madagascar (*Testudo Grandidieri*).

Segons l'autora anglesa és amb aquesta darrera espècie amb la que més afinitats mostra. La seva closca, llarga de més d'un metre, era suament aplanada, amb un marge arrodonit i el seu gruix molt més fort que qualsevol dels seus congèneres també fòssils de l'illa de Malta. Desgraciadament no s'es trobat fins ara cap esquelet complet. Del cap no se'n sap res, i sols algunes vèrtebres cervicals juntament amb algun altre membre isolat, més les plaques de la closca ja senyalades, és tot el que se coneix del gran queloni menorquí. Sobre aquestes restes funda Miss Bate, d'una manera provisional, mentre d'altres descobertes no venguin a confirmar o

desvirtuar la valoritat de l'espècie de Menorca, la seva nova forma que anomena: *Testudo Gymnesicus*.

Molt hauran canviat les condicions de clima i vegetació, i també tal volta importants modificacions paleogeogràfiques de Menorca, des que les tortugues gegants varen desaparèixer de l'illa. Per la distribució dels diferents dipòsits ossífers, es creu que la *T. Gymnesicus* va abundar i va tenir una ampla distribució per tota l'illa. Els seus costums, deduïts de la seva estructura, devien ésser semblants als de les que encara resten a certes illes del arxipèlag dels Galàpagos, per exemple. Vagaven en gran nombre pertot arreu, preferint tal volta els llocs ben asoleiats, tan aimats dels reptils.

Les causes de la seva extinció ens escapen fins ara. Tan sols podriem suposar-les seguint l'exemple que ens mostren les coves de l'illa de Malta, a on han estat trobades porcions d'ossos d'altres espècies de tortugues gegants, intensament destroçats per les fortes dents d'un gran mamífer carnívor. Però lo més probable és que el refredament general del clima d'Europa, al final dels temps quaternaris, haja fet més per destruir-les que no tots els enemics naturals que poguessin perseguir-les.

Descendents tal volta de les espècies miocenes, (també de gran tamany moltes d'elles) d'una àmplia distribució geogràfica geològicament parlant, les grans tortugues de terra s'estengueren durant els temps quaternaris per una gran part de la Mediterrània. Espècies molt semblants a la *Testudo Gymnesicus*, s'han trobat fòssils a dues localitats tan separades com Gibraltar i l'illa de Malta. A la primera el Dr. Leith Adams troba diversos fragments dels grans quelonis. De Malta se coneixen, després de les investigacions de l'almirall Spratt i Mr. Tagliaferro, tres espècies diferents: *Testudo Spratti*, *T. robusta* i *T. robustissima*. L'una d'elles, la darrera citada, arribava en certs exemplars a unes diemensions tan grans que sobrepujava bastant les proporcions de la gran espècie actual de l'illa d'Aldabra, *T. Elephantina* de l'oceà Índic.

Del sur de França descrigué el savi professor Deperet una altra espècie, *T. Perpiniana*, trobada en els dipòsits d'argiles fines del pliocènic mitjà del Roselló. A una època més enrera, durant el miocènic superior, existiren també a la part central de la península ibèrica, grans estols de tortugues de terra, companyeres dels grans Mastodonts i Rhinocerus. Les seves restes han estat trobades pels voltants de Madrid, però sobretot a la gran planura

castellana, prop de Palència. De l'Otero de Palència va exhumar el professor E. Pacheco l'any 1921 nou exemplars de tortugues gegants, una d'elles assolint la seva closca fins a un metre trenta centímetres de llarg. Constitueixen actualment la *Testudo Bolivari*. Aquesta espècie degué viure en gran nombre durant el miocènic superior, per les planures de Castella, dotades allavors d'un clima més suau i d'una menor altitud que no ara.

Totes aquestes tortugues fòssils mostren molts de caràcters semblants amb les espècies actuals de grans tortugues de terra, distribuïdes per diferents arxipèlags de l'oceà Índic i del Pacífic. El seu coneixement permet de comprendre millor certes particularitats dels seus avantpassats fòssils.

Dos centres principals de distribució són fàcils de delimitar. Un d'ells, el més important, comprèn la gran illa africana de Madagascar, tan notable per la seva fauna, vestigi vivent del tan discutit continent desaparegut de la Lemúrida, juntament amb les petites illes que s'estenen cap a l'equador, Maurici, Seychelles, Aldabra, etc. Cada una d'elles tenia les seves espècies particulars, com les tengueren Gibraltar, Menorca i Malta. (*T. Triserrata* de Maurici, *T. Vosmoeri* de Rodríguez, *T. Crandidieri* de Madagascar). És molt probable que el medi insular els oferís condicions molt segures de protecció, respecte dels continents veïns, a on la lluita diària per la vida era sempre més intensa. Però la vida tranquil·la que portaven els grans quelonis en aquestes terres del oceà Índic, sense grans mamífers que els perseguïssen, va finir tot just amb l'arribada dels primers exploradors i aventurers dels segles XVI i XVII, que es llançaven en aquells moments pel camí de la Índia a la recerca de les fabuloses riqueses del misteriós Catay.

Quan Leguat visità l'illa Rodríguez, l'any 1691, les tortugues hi eren encara tan nombroses que se'n veien estols de més de dos mil exemplars. Però l'anar i venir dels viatgers d'aquells temps, víctimes sempre de l'escorbut i d'altres malures, no eren gens propicis al sentimentalisme, i els grans quelonis, animals indefensos i de fàcil presa, eren embarcats en grans quantitats en els vaixells. Així podien disposar de carn fresca durant una part del viatge, no deixant d'alabar alguns d'ells, en certes relacions escrites que fins a nosaltres són arribades, l'exquisida sopa de tortuga. El resultat final va ésser l'extinció més o menys completa de moltes d'aquestes raçes de tortugues.

Igual passà a les illes dels Galàpagos, situades devant les

costes del Perú. Les tortugues hi eren nombroses, *T. Elephantopus* *T. Ehippium* etz, i alguna d'elles, degut sens dubte a la falta d'enemics naturals, poseïa una closca tan delicada com una fulla de paper.

Quan els navegants espanyols les descobriren, estaven totes poblades de tortugues i per això les donaren aquest nom. Tal riquesa, veritable tresor en aquella època, fou prest coneguda; tan és així que a finals del segle XVIII, els navegants sols feien escala a l'arxipèlag per proveir-se d'aigua i de tortugues. El resultat també d'aquestes desvastacions no es feu esperar. Darwin trobà exemplars encara a casi totes les illes l'any 1832, però onze anys més tard, el naturalista del vaixell de guerra "Herald", al servei de la ciència en aquell moment, no trobà ja a l'illa Carlos cap tortuga. Estaven exterminades totalment. Els porcs i els gossos introduïts per l'home i devenguts salvatges, destroçant els ous i les cries havien consumat així l'obra començada pels navegants.

Com els grans mamífers africans, avui en dia també en vies d'extinció, van desapareixent del món, d'una manera lenta però segura, uns dels darrers vestigis de les faunes quaternàries, tan amplelament desenvolupades durant els darrers temps de la història de la geologia i que ens feien recordar tot un món de formes animals desaparegut per a sempre.

Com les tortugues de l'oceà Indic i del Pacífic, les seves antecessores fòssils de les contrades mediterrànies varen prolongar segurament la seva existència acollides al redòs protector dels medis insulars. Per això és fàcil que la *T. Gymnesicus* Bate, sobrevisqués encara molt de temps a les que habitaren per les planures de Castella i a la francesa del Rosselló. Com un record de la seva existència tan sols es posseeixen uns quants ossos guardats en el Museu Britànic, i ells són els qui ens fan conèixer el poc que en sabem.

Respecte a l'home, no creim possible que hagués arribat a veure-les vives. Quan els primers pobladors de Menorca s'establiren a l'illa, les tortugues gegants havien deixat ja de donar a la seva fauna el seu segell característic.

Actualment sols es troba a Menorca una petita tortuga de terra, la *T. Graeca*, ver pigmeu al costat de les desaparegudes. Aquesta espècie pobla tots els països de la Mediterrània.

G. COLOM I CASASNOVAS





# C R Ò N I C A

CONFERÈNCIES.—Una de Guillem Forteza sobre les *Llotges de Comerç*, donada en el local del Museu Pedagògic, antic oratori del Consulat de Mar. El text íntegre d'aquesta conferència es publica en el n.º de gener-març 1934 del Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana.

A l'estatge social de l'Associació, els dies 20 i 21, Mn. Salvador Galmés, llegí el seu recent treball sobre *Dinamisme de Ramon Lull*. El treball densíssim i documentat de Mn. Galmés, que no és per ésser extractat, serà publicat íntegre en "Estudis Franciscans" de Barcelona.

CURSOS.—Continua amb gran èxit el de Gramàtica mallorquina a càrrec del Sr. F. de S. Aguiló. El dimecres dia 11 començà el seu sobre Història de l'Art a Mallorca, el Sr. Antoni Jimenez. El programa d'aquest curs és el següent:

Primera lliçó: Proemi, Coves Prehistòriques. Monuments ciclòpics i megalítics de Mallorca i Menorca.

Segona lliçó: Art Fenici, generalitats. Colonització fenícia d'Eivissa. Les Necròpolis. Els Bous de Costig.

Tercera lliçó: Art Romà, generalitats. Vestigis romans. Art Cristià: Basíliques de Santa Maria i de Manacor, Art Àrabig: Banys, Arc de l'Almudaina, Sepulcres de l'Almudaina de Gomera. Altres vestigis àrabs.

Quarta lliçó: Art Gòtic, generalitats. Arquitectura religiosa: La Seu, Santa Eulària, Sant Francesc, Santa Margarida, Sant Jaume, Santa Creu, etc., Art Romànic. El petit temple. L'Escultura i la Pintura gòtica.

Quinta lliçó: L'Arquitectura civil i militar. Els Castells de l'Almudaina i de Bellver. Els Castells i atalaies de Mallorca. La Llotja. Els Palaus senyoriaus.

Sisena lliçó: L'Art del Renaixement. L'Arquitectura religiosa i civil. La Casa de la Ciutat. Els Palaus dels segles XVI, XVII i XVIII. L'escultura i la pintura clàssica. Conclusió.

TOMBOLA PRO-MONUMENT A RUSSINYOL.—A les Galeries Costa se celebrà l'anunciada exposició-tómbola de les obres cedides pels nostres artistes pro-monument a Santiago Russinyol.

Hi figuraven obres de la senyora Viuda de Russinyol, Anglada, Clarassó, Cittadini, Bernareggi, Mikoumo, Ochoa, Opisso, Fuster Valiente, Picarol, Puget etc. en nombre de més de 120. A l'acte de clausura, que fou molt solemne, el nostre consoci Sr. Massutí agrai en nom de l'Associació, a tots els artistes que havien cooperat a aquesta obra, la seva aportació; afegi que esperava ara que aquest admirable bust de la figura de Russinyol, prest serà col·locat pel nostre Ajuntament a un lloc digne. El bust, obra de l'escultor Sr. Borrell i Nicolau, fou unànimement lloat.

**EXPOSICIÓ DE FLORS.**—Pel pròxim mes de maig s'organitza la ja tradicional exposició de flors, que enguany se celebrarà als jardins i terrasses del Trocadero i de la que cuida la següent comissió: M. de G. Salvà, M. Danús de Sbert, Antoni Rosselló de So'n Forteza, F. de S. Aguiló, Joan Sanxo, Rafel Pomar, Antoni I. Alomar, M. Andreu Fontirroig, Joan Muntaner i Jaume Carrió.

El cartell publicat és el següent:

IV Exposició de Flors, organitzada per l'Associació per la Cultura de Mallorca. Per tal de contribuir a estendre l'amor a les flors entre el nostre poble, ha acordat celebrar la setmana de les flors a partir del dia 10 del vinent mes de maig, als jardins i terrasses del Trocadero i convida a prendre-hi part tots els amadors de les flors. *Bases:*

1.<sup>a</sup> L'exposició serà de flors tallades i plantes en test.—2.<sup>a</sup> Comprendrà les següents seccions: Roses, Clavells, Bulbàcees (lliris, gladiols, tulipans, etc.) Geranis, Cactus, Secció general (plantes diverses) Flors i plantes silvestres de la flora mallorquina millorades pel cultiu.—3.<sup>a</sup> Les flors deuran ésser presentades per tot el dimecres dia 9 i el dijous fins a les onze del matí. Si són entregades sense vidre o altre gerro la Comissió organitzadora en facilitarà.—4.<sup>a</sup> Les flors i plantes seran rebudes per la dita comissió organitzadora o el seu delegat, els quals entregaran el corresponent rebut. Es retornaran a partir de l'endemà de la clausura i en el terme de tres dies, mitjançant la presentació del rebut. La cura de les flors, durant els dies de l'exposició correrà a càrrec de la Comissió organitzadora, la qual podrà donar facilitats perquè cada expositor cuidi de les seves pròpies.

*Premis:* S'atorgaran premis als millors exemplars de les diferents seccions, separadament pels particulars i professionals. El premi de l'entitat organitzadora s'atorgarà a la més notable flor o planta silvestre de la flora mallorquina, millorada pel cultiu.

El noms dels components del Jurat qualificador, seran publicats oportunament.

**EXPOSICIÓ DEL LLIBRE MALLORQUI DES DE LA RENAIKENÇA.**—Posades d'acord les juntes de la "Societat Arqueològica Luliana" i de l'Associació, acordaren, per commemorar el centenari de la Renaixença i celebrar al mateix temps la festa del llibre d'enguany, organitzar una "Exposició del llibre mallorquí des de la Renaixença", en la qual hi figurassin totes les obres publicades en la nostra llengua en els cent anys darrers a Mallorca, o a fora de Mallorca per autors mallorquins.

Per organitzar i instal·lar l'esmentada exposició, fou nomenada una comissió integrada pels Srs.: Elvir Sans, President de l'Arqueològica, Josep Sureda i Blanes, President de l'Associació, Mossèn Antoni Pons, Joan Pons i Marquès, Antoni Jimenez, Andreu Ferrer, Joan Muntaner i Antoni I. Alomar, aquest darrer en concepte de secretari.

L'esmentada comissió s'entrevistà amb el Sr. President de la Diputació, obtenint la cessió del Saló groc del Palau Provincial per ésser-hi instal·lada l'exposició. Fou obtinguda també la col·laboració, penyora segura d'èxit de la mostra dels bibliòfils Srs. Alfons Aguiló, Pere Sampol i Ripoll, Faust Morell i Tacón, Ignaci Forteza Rei i de distints autors que facilitaren també les tasques enviant les seves obres.

L'exposició fou instal·lada en l'expressat saló groc de la Diputació, en el qual figuren a més de les obres (llibres, follets, periòdics, revistes, etc.) els retrats dels autors desapareguts que més es distingiren en el moviment renaixentista, i una bella collecció d'autògrafs dels mateixos.

El president d'aquesta Associació, a fi de preparar l'acte inaugural de

l'exposició, el dissabte dia 21, a les nou i mitja del vespre pronuncià davant el micròfon de "Radio Mallorca", l'empresa de la qual donà tota classe de facilitats, que són ben d'agraïr, el següent parlament:

"En nom de la Societat Arqueològica Luliana i de l'Associació per la Cultura de Mallorca, em plau convidar a tots els mallorquins a visitar l'Exposició del llibre mallorquí, que a cura de les dues societats esmentades s'ha instal·lat en una de les sales de la nostra Diputació.

En ella es mostra, acoplat per primera vegada, la producció impresa dels autors mallorquins en els cent anys darrers. Es tracta d'un homenatge d'agraïment als homes que amb el seu esforç han fet possible la renaixença de la nostra llengua, i que, per tant, han col·laborat ardidament a la formació de la consciència que ara tots tenim, forta i poderosa, de la pròpia personalitat.

Penseu, senyors, en el miracle que representa el poder fer una exposició tan nodrida, com la que demà s'inaugura, de llibres, fulletons i diaris escrits en mallorquí, precisament quan més forts, més poderosos i més absorbents, eren el corrents unificadors que Mallorca patia.

La llengua, durant els quatre segles que durà el corrent assimilista, refugiada en la boca del poble, es conservà no sols intacta i pura, sinó perfectament apta per a totes les manifestacions de la cultura integral, com ho podreu constatar al passar per davant les vitrines de l'exposició.

Com arrels misterioses de l'arbre de la nostra personalitat de mallorquins veureu com la paraula impresa s'enfonsa per totes les clivelles de la terra, cercant tot quant és saba i nodriment de vida pel nostre poble, en tota la seva múltiple i variada diversitat.

A l'exposició s'hi arrepleguen en dolça germanor des del llibre de cuina, que consulta la mestressa per preparar les l·laminadures ornament i platxeri de les festes casolanes, fins a la tesis mèdica; les comèdies populars, que es venien a les casetes de fusta de la costa de Plaça, fan costat a les joies del teatre contemporani, i unes i altres guarden en els seus fulls humils l'eco xalest de la fresca rialla que sacsejà un dia l'auditori. L'obra d'erudició, el monument viu i perennal que lentament aixeca l'enèrgica voluntat d'un mallorquí benemèrit a la santa i gloriosa memòria de Ramon Llull amb la publicació de les seves obres, no es troba gaire lluny del prestatge que estoja les verbes d'algun glossador pagès, que no es resignà a l'anònima auriola de l'art popular, sinó que volgué perpetuar la seva obra, donant-la a la impremta per tal que seguís sonant la seva rústica harmonia al extinguir-se la remor de la festa pagesa, aromada per la frescor de les murtres i romanins i ungida de la dolça ingenuïtat de les seves glosses. La collecció, llarga d'anys i de mèrits, de la revista dels nostres arqueòlegs fa costat a la fulla efímera d'algun diari que, com les mateixes flors, florí per a morir, no sense deixar un rastre de perfum i donar-nos, al contemplar-lo ara, una dolça sensació d'infinita pietat al considerar-lo únic indici que resta de l'inquietud espiritual d'uns homes que, vivint obscurament al fons d'alguna vileta de les nostres pagesies, cercaven passar a la fulla volandera d'un setmanari o d'un diari l'emoció del seu infinit amor per la nostra terra. I, que direm de la devoció popular grellada en incomptables novenes, tríduus i goigs, tendres branquillons brostats de la soca de les continuades edicions del catecisme mallorquí, senyera de la fe heretada dels nostres antics? Fins la mateixa investigació científica, exponent d'una alta cultura ha trobat qui contàs en paraules nostrades els secrets de la naturalesa que li han estat revelats. Així hi trobareu, al costat del mapa geològic de la nostra serra de llevant, humit

encara de tinta, altres obres meritòries que ens ensenyen les belles troballes dels nostres homes de ciència.

Tot quant de gran i de noble s'ha fet en cent anys a Mallorca es reuneix en aquesta exposició: obres reeixides, de gran valor intrínsec, i débils provatures, valuoses més que res per l'amor que revelen vers el que tenim de més nostre, de més pur i de més estimat.

Però, d'aquesta variada manifestació que mostra el llibre mallorquí de cent anys ençà, en surt encara una altra lliçò de gran profit que no em sé estar de retreure en aquest instant. És la d'aquella meravella que he qualificat de miracle al començar.

Sobreïx de la gran munió dels impresos exposats, el poderós anhel que sentien els nostres grans escriptors d'adaptar-se a l'esperit del nostre poble, l'expressió més autèntica i noble del qual és la pròpia llengua. Temps hi hagué en que això no era possible, i quan Mallorca, durant aquella llarga prova de quatre segles, cercà d'assimilar-se el geni d'un altre poble i d'una altra llengua, no pogué presentar al món altra cosa més que obres migrades, orfes de fons i forçades de forma.

Vet-aquí però que al mateix instant en que la llengua és recobrada sorgeixen, com per art d'encantament, grans estols de poetes i escriptors originals, al mig dels quals cimetgen, ablamats de la llum més pura, les figures gegantines de Joan Alcover i Miquel Costa i Llobera. Mallorca per l'obra d'aquests grans poetes desperta d'aquella mortal quietud de quatre segles, i vibra altra vegada i amb una nota autènticament nostra en el concert de la civilització universal.

No és estrany que això passàs, perquè, com ha dit Maragall, al predicar fidelitat a les llèngües populars no predicam altra cosa que el nou imperi del verb creador. I, essent el verb creador del món, qui, si no és el verb, ha de menar-lo al cel?

Honor als homes que treballaren per tornar posar la nostra llengua al lloc que dignament li escau; que posaren en les seves obres la voluntat que sentien d'eternitzar els mots terrals ungits de la poesia de la terra.

Així aquesta exposició del llibre mallorquí no és solament la contribució de les Societats Arqueològica Luliana i Associació per la Cultura de Mallorca a la festa del llibre, és a dir a la festa de l'esperit, sinó també un homenatge als grans homes que, fent possible la renaixença, feren també possible que tornàs sonar amb un so de glòria el nom de Mallorca enllà la mar blava que ens envolta i abraça.

El poble mallorquí és convidat a sumar-se a aquest homenatge d'amor a lo nostre i de veneració a les nostres gran figures literàries. Jo m'imagin que un somriure de paternal satisfacció il·luminarà les imatges volgudes que presidiran la nostra festa, al veure passar per davant d'ells el jubileu dels bons mallorquins que, associats de tot cor a la que és festa del nostre llibre, contemplin les obres on ells depositaren per a sempre més un bocí, el més preuat, de la seva ànima.

Que tothom hi vagi és el desig i l'esperança dels organitzadors".

El diumenge dia 22, a les dotze i mitja del matí, com s'havia anunciat prèviament, tengué lloc l'acte oficial d'inauguració de l'Exposició amb assistència de nombrosíssima concurrència de públic, entre el qual figuraven els escriptors i artistes més destacats d'aquesta terra.

Presidí l'acte l'Excm. Sr. Governador civil, acompanyat del Batlle de Palma, del Sr. Tudurí, en representació del Sr. President de l'Excma. Diputació, de l'Excm. Sr. President de l'Audiència, del Secretari del Bisbat Mossèn Andreu Caimari en representació de l'Excm. i Rvdm. Sr. Arque-

bisbe-Bisbe de Mallorca, i dels Srs. Presidents de les entitats organitzadores.

Obert l'acte, el Sr. Elvir Sans, pronucià el següent parlament:

Excms. Senyors.

Senyores i Senyors:

L'Associació per la Cultura de Mallorca—que m'ha honrat conferint-me la seva veu en aquest acte—i la Societat Arqueològica Luliana, que en mi està representada, posades de comú acord resolgueren, poc temps fa, en les seves Juntes respectives, preparar aquesta "Exposició del Llibre Mallorquí des de la Renaixença" que avui hem vengut a inaugurar solemnement.

Encara vibra en els cors i arreu en les terres de la nostra parla, el clamor patriòtic d'aquelles manifestacions culturals i espirituals que es produïren esplendorosament l'any passat, amb motiu de celebrar-se el primer centenari de la Renaixença, que prengué per fita l'augusta "Oda a la Pàtria" de B. C. Arribau, publicada el 1833.

En aquell moviment renaixentista—que va nèixer amb l'impuls d'una creuada santa i que portava en si tot el bateg manifest d'un poble, que sentia remoure's la seva virilitat sota les cendres del passat i per això fou potent des de l'inici amb tot l'esclat d'una gran rierada desbordant—no hi mancaren els mallorquins, i el sol nom d'En Marià Aguiló, pare i patriarca de les nostres lletres renaixents, n'és una bella penyora al voltant de la qual, com les pedres precioses d'una joia, brillen resplendents: En Tomàs Aguiló, En Tomàs Forteza, En Jeroni Rosselló, En Josep Lluís Pons i Gallarza, En Pere d'Alcàntara Penya, En Bartomeu Ferrà, En Gabriel Maura, En Mateu Obrador, i alguns altres, que són a Mallorca els autors renaixentistes per excel·lència en l'immens moviment de reintegració a l'essència pròpia.

Aquí, a Mallorca, l'any passat, ja celebrarem aquest primer centenari de la Renaixença, i LA NOSTRA TERRA dedicà a la seva commemoració un número extraordinari, amb la col·laboració de bon nombre dels millors escriptors en la nostra llengua.

Però, en aquelles commemoracions, en aquella festa de l'esperit, en aquell goig d'afectes i recordances, hi havia un buit, el qual hauria d'ésser, precisament, el resum i compendi escaient del centenari, que amb tanta gaubança i satisfacció interior es celebrava. I la pregunta que un es feia era aquesta: Quins resultats positius havia donat la Renaixença en els cent anys transcorreguts? Quins fruits eren els que havia produït aquella llavor tan ben sembrada en els inicis?

I, responent aquesta pregunta, l'Associació per la Cultura de Mallorca i la Societat Arqueològica Luliana han preparat aquesta Exposició, que inclou tota la producció mallorquina dels cent anys esmentats. I, vet-aquí perquè en aquesta Exposició solament hi figuren les obres impreses en la nostra llengua.

Haviem de cercar també un motiu que ens proporcionàs ocasió per a presentar aquesta bella manifestació de la nostra cultura regional, i l'hem trobat en la diada oficial de la festa del llibre, a la qual ens volem associar amb aquest acte, explicant així la data que hem pres per inaugurar aquesta Exposició.

En aquesta Exposició hi ha totes les publicacions en la nostra llengua, compreses entre el 1833 i el 1933, com també les que han vist la llum dins l'any present.

El criteri de la Comissió organitzadora ha estat exageradament restric-

tiu: no ha volgut que en aquesta Exposició hi figurassin aquelles publicacions que poguessin alçar cap dubte. I, per aixó, les obres presentades són purament i exclusivament mallorquines, amb una puresa que admet tota crítica o investigació de l'ideari que l'ha guiada.

En els prestatges d'aquesta sala s'hi arrengheren, classificats per matèries, tots els llibres, follets, revistes i periòdics, que s'han publicat en la nostra llengua des de 1833. Hi ha les obres dels autors mallorquins impreses a casa nostra o a fora Mallorca, i les que, no essent d'autors mallorquins, han estat impreses a Mallorca i en la nostra llengua. El conjunt suma més d'un miler d'obres, i, si alguna publicació hi manca, no ha estat per falta de voluntat en els organitzadors, sinó degut solament a descuit involuntari o a la mateixa desconeixença dels exemplars, que són raríssims, i per això ben explicable.

Hem volgut, així mateix, i aprofitant l'esplèndida ocasió que aquesta Exposició ens deparava, tributar un homenatge als nostres il·lustres avantpassats en el conreu de les lletres mallorquines, i per això, presidint l'acte, hi ha en aquesta sala els retrats que la volten, i en lloc preferent, els autògrafs dels nostres autors, que ens recorden els seus moments d'inspiració i lluminositat espiritual, en els quals es nodriren i formaren les grandeses i els esplendors de la nostra cultura.

Aquesta Exposició és una pàgina al viu de la nostra història literària. Es pot dir, hiperbòlicament, que no és l'exposició del passat, perquè, de tot això que ella representa s'ha format el present, el bateg actual que mou els nostres cors i la cultura d'aquesta hora, i en nosaltres el passat es viu i viu en nosaltres.

I és ben agradosa la lliçó que ens explica el passat d'aquí estant. Si miram els prestatges, ens donarem compte de com augmenta progressivament la producció a mesura que els anys passen, de com, des del balbuçig de les primeres lletres retrobades, ara tan agradoses a la nostra orella, s'arriba passa a passa a la virilitat i a l'alta veu, condensada en el pinacle august, glòria de les nostres glòries, representat per Miquel Costa i Llobera i Joan Alcover.

La llengua retrobada obri els ulls meravellats sota l'encant d'una cançó de bressol. Les primeres produccions de la Renaixença exclouen casi en absolut la prosa, i sols la poesia—que és l'arma excellent per aixecar el sentiment dels pobles—s'empra en els inicis del moviment. I la poesia, transformada per fat i fat en cançó popular, arriba a l'ànima de les multituds i la fa vibrar d'emoció, i, la mateixa poesia, convertida en cant de gesta, penetra en el cor popular semblant-hi les llavors de la seva pròpia essència i del seu propi recobriment històric. Després, a mesura que el temps passa, el folklore i el teatre fan la seva aparició, i entre alicorns, poals florits, fades i fills de rei, i amb les rialles que provoca l'escena còmica, la nostra llengua s'obri pas i eixampla el camp de la seva acció. Els filòlegs unifiquen les normes varies i les distintes tendències dialectals, i fan possible i eficient la prosa, i avui tenim, en la nostra llengua, representades totes les activitats intel·lectuals, i en marxa l'acoblament de molts esforços encaminats al fi d'assolir encara grans glòries per a la nostra regió.

Això és el caràcter que té aquesta exposició, i el seu resultat és la demostració gràfica i evident que no foren estèrils els afanys i les lluites que passaren i tengueren els nostres renaixentistes, i que la seva llavor s'ha escampat arreu multiplicant els fruits i que la producció va en augment de cada dia, i que la nostra llengua escrita ja no és una llengua estranya dins el seu propi poble.

I, ara, per acabar, he de manifestar, amb tota efusió, l'agraïment que les Societats per mi representades senten envers les Autoritats aquí presents, que amb la seva assistència a l'acte que celebrem han vengut a dignificar aquesta Exposició donant-li to i jerarquia oficial.

He de regradir també a l'Excm. Sr. President de la Diputació i als Srs. Diputats la cessió d'aquesta sala i les atencions que, a balquena, han tengut amb nosaltres, perquè aquesta Exposició fos un èxit.

I, finalment, he de donar les gràcies més sinceres i expressives a tots els senyors bibliòfils i autors que ens han honrat i afavorit amb les seves col·leccions i publicacions, ja que, si ells no haguessin col·laborat amb nosaltres, difícil ens hauria estat d'arreglar tots els materials aquí exposats.

Aquests cent anys que l'Exposició representa, són les arrels immediates de la nostra cultura actual. Siguem fets al passat nostre seguint pel dret camí que els renaixentistes ens traçaren, i abans de tòrcer per viarany desconeguts, tornem la pensa enrera i posem el peu pla.

Seguidament, el Sr. Darder, Batlle de la Ciutat, feu us de la paraula, manifestant que es sentia ple d'intensa emoció davant l'afirmació categòrica de la nostra personalitat, bellament posada de manifest amb la mateixa exposició, i acreditada per les obres que omplien la sala.

Dedicà paraules de sincera felicitació per En Joan Pons, iniciador i propulsor de l'exposició. Afegí que els que criticaren els afanys dels renaixentistes, s'haurien de rendir davant l'evidència representada per les manifestacions supremes, concreció de les nobles lluites que hagueren de sostenir aquells; estímuls exemplars que ens aplanen el camí que nosaltres hem de seguir i continuar. Aprofità també l'ocasió per deplorar que a Mallorca no s'hagi encara pogut aconseguir el decret de bilingüisme i la oficialitat de la nostra llengua, ja que, si els nostres renaixentistes, que estigueren orfes d'educació escolar en aquest sentit, obtengueren un resultat tan esplendent com el que es posava de manifest en l'exposició, és bell de pensar el que seria si a les nostres escoles s'ensenyassin les disciplines de la nostra literatura, de la nostra història i de la nostra llengua, cosa que al seu entendre s'havia de tractar d'aconseguir mitjançant totes les voluntats i tots els esforços.

L'oda de l'Aribau—seguí dient—obrí les portes del Renaixement català, quan Catalunya estava encara en pitjors condicions que nosaltres, i malgrat d'això, per la seva fe i per la seva voluntat ha arribat a assolir en aquests aspectes culturals la seva completa llibertat. Acabà dient el Sr. Batlle, que el cultiu de la nostra llengua és el que ens ha de retornar les nostres llibertats.

Finalment s'aixecà a parlar l'Excm. Sr. Governador Civil, el qual començà el seu bell parlament agraint la presidència del magnífic acte cultural que s'estava celebrant. Manifestà que es digne de lloança tot quan es fassi per exaltar la personalitat de Mallorca, que si és gran per les seves bel·leses naturals i per l'esforç que els seus fills han fet per engrandir-la materialment, no ho és menys per la seva força i riquesa espiritual.

Alludí als treballs realitzats en pro de l'autonomia, i afirmà que aquesta no s'assolirà mai efectivament, sense que al ensems s'arribi a una plenitud d'amor vers les coses de Mallorca, la seva literatura, els seus costums i la seva personalitat característica. Lloà l'esforç dels poetes, prosistes i autors teatrals, que fan vibrar el poble d'entusiasme i van directament a la conquesta de l'autonomia espiritual. Glosà, en bells paràgrafs, la idea generadora de l'exposició, que es veia coronada per un èxit tan clamorós i esplendent, i finalitzà amb les paraules de ritual declarant oberta l'exposició.

L'acte resultà brillantíssim i els oradors foren fervorosament aplaudits.

La gran gentada que diàriament visita l'esmentada exposició i els comentaris encomiàstics de la premsa local i particulars, ens escusen a nosaltres de remarcar l'èxit obtingut, ben remunerador per cert per a les nostres tasques i sacrificis.

Abans de cloure aquesta crònica ens és grat d'expressar públicament el nostre agraïment a tots aquells — corporacions, entitats i particulars — que ens han afavorit amb la seva ajuda moral i material.

COMUNICACIONS TRAMESES.—Un ofici a l'Excma. Corporació Municipal en súplica que vulgui adherir-se a l'homenatge a Santiago Russinyol en projecte.

—Altre al Sr. J. J. A. Bertrand comunicant-li el nostre agraïment per les conferències donades a l'Associació i pels exemplars de les seves obres enviats.

—Altre a Mn. Salvador Galmés, comunicant-li l'acord de la General de nomenar-lo soci honorari de l'entitat.

—Altre al President de l'Agrupació Valencianista Escolar d'adhesió a les festes de clausura de la Universitat Popular Valenciana.

COMUNICACIONS REBUDES.—Una de la Institució Mallorquina per a Cecs de convocatòria a l'Assemblea General de constitució.

—Una invitació del President de l'Agrupació Valencianista Escolar per la clausura de la Universitat Popular Valenciana.

—Una salutació del President del "Ateneo" convidant-nos a la conferència del Sr. Parietti sobre "Funiculars aeris i la seva aplicació al Puig Major".

—Una lletra de M. J. J. A. Bertrand regraciant les atencions rebudes.

—Una salutació del President de la Secció de Psiquiatria Escolar del Museu Pedagògic invitant-nos al "Curset de Tests".

—Una comunicació de Germanor Catalana que assabenta d'haver obert una subscripció per a l'homenatge a Santiago Russinyol.

—Una de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, on ens assabenten de la nova composició de la seva Junta de Govern.

—Una dels Amics de l'Art Popular, traslladant l'acord que el President de l'Associació sia vocal nat de la Junta Directiva de dita entitat.

—Una salutació de l'Alcalde de Palma convidant a la inauguració de les Escoles Alexandre Rosselló i del Coll de'n Rebassa.

—Una de l'Excm. Sr. Arquebisbe-Bisbe Dr. Miralles, regraciant l'invitació per a la inauguració de l'Exposició del llibre, llamentant de no poder-hi assistir i delegant la seva representació en Mn. Andreu Caimari, Secretari de Cambra.

—Una altra del President de la Acadèmia de Belles Arts i dels d'altres entitats, adherint-se a l'Exposició del llibre i excusant la seva assistència a l'acte d'inauguració.



---

# RECULLS DE FORA

L'atenció del Parlament espanyol, passades les vacances de Setmana Santa, fou ocupada per la discussió del dictamen de la llei de compensacions a la clerecia, el qual, després de l'obstrucció de les esquerres i socialistes, fou aprovat. En la sessió de dia 3, el Ministre de Justícia llegí el projecte de llei restablint la pena de mort per delictes terroristes. Ha seguit la discussió del projecte d'augment de les tarifes ferroviàries, i de la llei d'amnistia. Durament combatuda aquesta darrera pels esquerrans i socialistes, donà lloc la seva discussió a incidents que dugueren la tensió parlamentària a termes de violència extrema. La discussió de la totalitat d'aquesta llei es donà per acabada dia 12 en que es començà la de l'articulat, acabada dia 20 amb la votació que la deixà aprovada per 269 vots contra 1, havent sortit del saló per la votació, per a la qual s'havia demanat el quorum, les esquerres i socialistes i abstenint-se els maurins i autonomistes valencians.

\*\*\*

La firma pel Cap de l'Estat d'aquesta llei d'amnistia fou causa de la crisi total del Govern Lerroux. De totduna es digué que la llei seria retornada sense firmar a les Corts. El 24, però, fou lliurada al Congrés amb la firma de S. E. el Sr. Alcalà Zamora i acompanyada d'unes quartilles d'aquest raonant la seva preocupació i dubtes sobre l'aplicació de l'amnistia. La llei fou promulgada, doncs, i amb ella dos decrets reglamentant la seva aplicació, dels Ministeris de la Guerra i de Justícia.

Al mateix temps, però, el matí de dia 25, el Sr. Lerroux presentà al President de la República la dimissió del Govern. Acceptada aquesta la mateixa tarda començaren les consultes, que seguiren tot l'endemà. El divendres 27 fou encarregat de formar nou Govern el Ministre radical de Indústria del govern dimissionari Sr. R. Samper, el qual, després de diverses gestions, dissabte dia 28 horabaixa, feu pública la llista del govern que havia constituït i que és el mateix que l'anterior, amb la substitució del Sr. Lerroux pel Sr. Samper, del Sr. Madariaga a Instrucció Pública pel Sr. Filibert Villalobos (liberal demòcrata) i amb el nomenament del Sr. Cantos (radical) per Ministre de Justícia.

\*\*\*

Després d'haver parlat alguns periòdics de suposades maniobres o fets militars a Ifni, Marroc, el diumenge dia 8, prèvia una preparació pels avions militars, les forces espanyoles comandades pel coronel Capaz ocuparen sense cap violència aquell territori.

\*\*\*

En la sessió de Corts de dia 11 i amb motiu de la discussió de la llei

d'amnistia pronuncià el Ministre de Justícia unes paraules condemnant la violència de tots els moviments insurreccionals, paraules que en la seva aplicació al moviment de Jaca de desembre de 1930 provocaren una tempestat de comentaris i al cap d'avall la dimissió del Ministre, que es feu pública dia 17, i que fou substituït interinament pel de Instrucció Pública Sr. Salvador de Madariaga.

\* \* \*

Altres notes polítiques d'interés han estat, durant el mes: el discurs del senyor Martinez Barrio a Sevilla, dia 2, historiant la seva actuació des del govern durant les eleccions generals i després, i el del mateix senyor, dia 8, a Huelva, aclarint certs conceptes de l'anterior; l'Assemblea local del partit d'Unió Autonomista de València, dia 8, en la qual s'acordà en principi separar-se del partit radical al qual fins ara havia estat unit; el Congrés de Juventuts d'Acció Popular de Madrid, dia 20, que es clogué en l'acte de l'Escorial amb un discurs del Sr. Gil Robles, malgrat la protesta d'una vaga de 24 hores a Madrid decretada per les juventuts socialistes.

\* \* \*

Ha estat també un fet aquest mes la formació del partit únic espanyol d'esquerres integrat pels antics d'Acció Republicana, Radical Socialista independent i O. R. G. A., prèviament dissolts. L'assemblea constitucional del nou partit engué lloc els dies 1 i 2 a Madrid i en ella quedà elegit president del comitè directiu de la nova organització el Sr. Manuel Azaña, el qual pronuncià dia 2 un llarg discurs analitzant la situació política.

El nou partit celebrà dia 15 al teatre Pardiñas de Madrid el miting de presentació, amb discursos dels Srs. Casares Quiroga, M. Domingo i Azaña.

\* \* \*

Pel que fa a conflictes socials, els més importants del mes han estat la vaga de llum i força a València, que ha donat lloc a diversos incidents i manifestacions de sabotatge i la vaga general de Saragossa, no solucionada tampoc fins ara; la vaga del ram de l'aigua a Barcelona i el conflicte dels metallúrgics a Madrid.

\* \* \*

A Madrid foren celebrades grans festes commemoratives del tercer aniversari de la República. El matí de dia 14 el Cap de l'Estat pronuncià al Monumental Cinema i davant els escolars de totes les escoles públiques de la capital un discurs que fou retrasmès a tota Espanya. A la tarda es celebrà una cavalcada allegòrica de les regions d'Espanya, i fou representat a la plaça de braus "El Alcalde de Zalamea".

\* \* \*

Amb motiu de les festes d'aniversari fou elegit per primera vegada Ciutadà d'Honor de la República, pel tribunal format, sota la presidència del Cap de l'Estat, pels Presidents del Govern, del Tribunal de Garanties i de les Corts. La designació recaigué en el Sr. Manuel Bartolomé Cossío.

\* \* \*

Dia 10 reprengué els seus treballs a Ginebra la Mesa de la Conferència del Desarmament sota la presidència de Mr. A. Henderson. En principi

fou acordada la data de 23 maig per la reunió de la Comissió General. El Sr. Henderson explicà en un discurs les divergències fonamentals existents entre els punts de vista alemany i francès.

Pels representants de Dinamarca, Espanya, Noruega, Suècia i Suïssa fou tramés a la Presidència de la Mesa a Ginebra un document fixant la posició d'aquests estats neutrals en la qüestió del desarmament.

\* \* \*

De política internacional són a retreure: el viatge de Titulesco, Ministre d'Afers Estrangers romanès, a París; la nota del Govern del Japó reclamant l'exclusiva del manteniment de l'ordre i la pau, en altres paraules l'hegemonia, a l'extrem-Orient, nota rebuda amb recel als Estats Units; el viatge del Sr. Barthou, Ministre de A. E. de França, a Txecoslovàquia i Polònia; la constitució del Front Patriòtic a Hongria, amb el caràcter de moviment defensor de l'Estat, i en el qual entren les forces del Príncep Stahremberg; l'expulsió de Trotski del territori francès pel govern Doumergue; el viatge del Secretari italià d'A. E. Suvitch a París i Londres.

\* \* \*

Dia 10 es reuní el Parlament Català per nomenar els Diputats que havién de formar part de l'Assemblea encarregada d'elegir el President del Tribunal de Cassació de Catalunya. Aquesta assemblea tengué lloc dia 20 i el resultat fou l'elecció del Sr. Santiago Gubern i Fàbregas per 32 vots. En la mateixa sessió foren elegides les ternes de magistrats del dit tribunal.

\* \* \*

A Barcelona, coincidint amb el tercer aniversari republicà foren celebrades brillants festes de Primavera. Entre els números d'aquestes sobresortí l'estrena, dia 12, al Liceu de l'òpera basca *Amaya* del mestre Guridi, amb la col·laboració de l'orfeó basc Euzco Abesbatza de Sant Sebastià, i els txistularis, espatadanzaris i altres elements artístics bascos.

Un altre número de les festes fou la solemnitat de descobrir la làpida que dóna el nom del patriota basc Sabí Arana a una Avinguda, prolongació del Passeig de Sant Joan, de Barcelona.

\* \* \*

Ha estat concedida la Medalla de la Ciutat de Barcelona a l'eminent violoncellista i director el Mestre Pau Casals.

\* \* \*

En el saló de sessions del Palau de la Generalitat es celebrà dia 24 la festa anyal de l'Institut d'Estudis Catalans de Barcelona i repartiment de premis, presidida pel Sr. Companys. Llegí la Memòria anual el secretari de l'Institut Sr. R. d'Alòs, i el discurs reglamentari el poeta i Membre de l'Institut senyor J. M. López Picó.

Els premis foren atorgats en la següent forma: Premi de Filologia (1.000 ptes.), al Sr. Francesc de Borja Moll, pel seu treball *Vocabulari popular de l'art de la construcció*; Premi Concurs de Museus, (1.000 ptes), al Sr. Joan Sutrà Viñes per la seva monografia *Retaule de la Mare de Déu de la Catedral de Tarragona*; Premi Concurs d'Arxius (1.000 ptes.), a Mn. Josep Sanabre per la seva *Guia de l'Arxiu Diocesà de Barcelona*.

\* \* \*

Han mort recentment: l'organista anglès Sir Edward William Elgar; el Prof. francès Dr. Adolphe Pinard; l'orientalista rus Serge d'Oldenbourg; els escriptors anglesos Lord Aberdeen i Douglas William Treshfield; el Príncep Sixte de Borbon Parma, autor de diferents obres d'història i de viatges; el Professor d'Egiptologia a Oxford Francis Llewellyn Griffith.

\* \* \*

Entre els espanyols són d'esmentar: l'enginyer i professor de Paleontologia de l'Escola de Mines, a Madrid, Sr. Florentí Azpeitia Moros; el savi Professor de Mecànica Celeste de l'Universitat Central i insigne matemàtic Dr. Josep M.<sup>a</sup> Plans Freyre; l'ex-Catedràtic d'Electrotècnia, ex-Director de l'Escola Superior de Mines i President del Consell de Mineria Sr. Josep M.<sup>a</sup> de Madariaga, i el Prof. Lluís Octavio de Toledo.

\* \* \*

Alguns llibres nous:

Mn. Fortià Solà, *La Santa Majestat de Caldes*, monografia històrica.—Manuel de Montoliu, *La llengua literària a Catalunya*.—Joan Duch i Agulló, *Amor i Banderes* (novella).—Agustí Esclasans, *Ritmes, 1934* (poesies), *Miquel Angel i altres proses* (contes), *Segon llibre del Sistema* (crítica i política).—Pere Coromines, *Les presons imaginàries* (Quaderns literaris. Novel·les i Novel·listes).—Giovanni Verga, *La Cavalleria Rusticana*. Trad. catalana de S. Masferrer (Col·lecció Univers).—Alfons Maseras, *Resum d'història del Comerç* (Col·lecció Barcino).—J. Carner Ribalta, *Com es fa un film* (Barcino).—Pere Benavent *Com he de construir* (Obradors gràfics Favència).—J. Roig i Raventós, *Presons obertes* (novella).—*Viatges d'Alí Bey* Volums XII i XIII (Col.<sup>o</sup> Barcino, n.<sup>os</sup> 101 i 102).—Emerencià Roig, *Sitges dels nostres avis* (Llibreria Catalònia).—Joaquim Ruyra, *Molière i l'Escola dels Marits* (Col·lecció Nou Esplet n.<sup>o</sup> 3).—F. Casas i Amigó, *Poesies* (6.<sup>a</sup> edició).—Miquel Llor, *L'oreig en el desert* (novella).—Guillem Diaz-Plaja, *L'evolució del Teatre* (Barcino).—Carles Salvador, *El bes als llavis*, poesies (Societat Castellonenca de Cultura).—Josep Puig i Bosch, *El crit de les Banderes*.—Xavier Benguerel, *El teu secret*, novella (Edicions Proa).—Tolstoi, *Anna Karenina*, traducció d'Andreu Nin (Edicions Proa).—A. Fuster Valdeperes, *Perot i l'Estel*.—J. Vives Borrell, *Refugi perdurable*, poesies L'ocell de paper. —Baptista Xurriqueria, *Desembre*, novella de la Revolució Espanyola.—Joan Maluquer i Viladot, *Una mica d'història* (Lluís Gili, editor).—Ignasi Agustí, *Diagonal* (novella).—Manuel Valdeperes, *Una vida* (novella).—Alexandre Deulofeu, *Catalunya i l'Europa futura*.—Narcís Oller, *L'escanyapobres* (Edició de luxe de Viader, de Sant Feliu).

\* \* \*

A retenir, quatre llibres de mallorquins apareguts entorn de la festa del llibre:

*Fénix, o l'esperit de renaixença*, de Joan Estelrich (Edicions B. C. A. I.); —*Memòries i Contarelles*, de Mistral, traducció de Guillem Colom, volum II ("Els Clàssics del Món" Edit. Barcino); —*El Retorn*, de Maria Antònia Salvà (Lluís Gili, editor, Barcelona).—*Comèdies*, de Pere d'Alcàntara Penya, (volum I de la nova Biblioteca "Les Illes d'Or"), obres de totes les quals parlarem pròximament en la secció de Els Llibres.

---

---

# N O T I C I A R I

## UNA PISCINA

Ha estat posada la primera pedra de la piscina que s'ha de construir a la Ciutat Jardí, les obres de la qual es faran amb pressa per tal de poder-la inaugurar el proper estiu. A l'acte hi foren presents representacions dels Clubs Nàutics i es feren parlaments.

## CONFERÈNCIES

Francesc de S. Aguiló ha clos el cicle de conferències organitzat per l'Escola Graduada d'Inca amb una dissertació sobre "La Vida del éssers microscòpics". Abans, però, i a manera d'introducció aprofità l'avinentsa per exaltar la personalitat, la llengua i la història de Mallorca..

L'Enginyer de la Diputació Provincial Sr. Antoni Parietti ha donat una conferència sobre "Funiculars aeris i llur aplicació al Puig Major de Mallorca". Després de fer història dels sistemes de transports aeris tractà de la importància, no ja turística sinó també deportista i científica, que tendria un funicular al Puig Major, puix a dalt d'aquest podria fer-s'hi un observatori, de visibilitat únic al món, millora que calcula valdria uns dos milions de pesetes.

El nostre col·laborador Guillem Forteza, arquitecte municipal, en donà una sobre el tema "El cicle arquitectònic de les nostres Llotges Medievals», en el saló del Museu Pedagògic, abans antiga capella del Consulat de Mar.

## HOSTES

Han estat a Mallorca els artistes cinematogràfics Douglas Fairbanks, pare i fill.

El Dr. Pradal, Catedràtic de la Sorbona; el Professor de la Universitat de Buenos Aires Dr. A. Heller; El Professor d'Arqueologia de la Sorbona M. Pierre Lavedan.

## UNA EXCURSIÓ ESCOLAR ANGLESA

A bord d'un paquebot anglès han vengut a Mallorca un milenar d'estudiants, pertanyents a centres culturals anglesos, i cent cinquanta professors, procedents de Liverpool. Anaren a Sóller per Valldemossa i Deià.

## DUANA

La "Gaceta de Madrid" publica un decret autoritzant al Ministre d'Obres Públiques per a contractar mitjançant subhasta l'edifici per a Duana al port de nostra ciutat.

*OBSERVATORI*

La Comissió Gestora de la Diputació Provincial ha acordat instal·lar al Bosc de Bellver una caseta model internacional per a observacions termohigromètriques.

*"AMICS DE L'ART POPULAR"*

Aquesta entitat mallorquina ha iniciat la seva actuació organitzant la típica festa, que feia temps no es celebrava, de l'oratori de Nostra Senyora de Portals. Es celebrà funció religiosa, després es ballaren dançes populars en les quals prengueren part homes i dones vestits a l'antiga usança. Fonc una diada salpresa de l'agre de la terra i que confiam que la benemèrita entitat esmentada anirà multiplicant fins a retornar al poble els seus costums, ja oblidats o perduts.

*BILLAR-CLUB MALLORCA*

L'increment que ha pres a l'illa l'afició al billar ha fet necessària la constitució d'una nova societat muntada amb tots els detalls de confort, modernitat i dels millors elements pel joc de billar.

*EL NOSTRE TEATRE*

Aprofitant les vacances primaverals el nostre teatre ha donat mostres de vida, prova eloqüent que va seguint una marxa ascencional quant a autors i públic, que de cada dia s'aficiona més a les obres teatrals escrites en la nostra parla. Gabriel Cortès estrenà una comèdia dramàtica en tres actes, titulada "*L'Embat*" Tous i Maroto la comèdia còmica en tres actes i en prosa "*El tio de l'Havana*" i M. Puigserver l'astracanada "*Una i Oli*".

*UNA PETICIÓ A MADRID*

La Cambra Oficial de la Propietat Urbana d'aquesta província s'ha adreçat al Cap del Govern i Ministre de Finances suplicant que els pressuposts generals de l'Estat espanyol no carreguin amb nous gravàmens la propietat urbana, que aquesta no podria comportar.

*FIRES I FESTES A MURO*

En les festes celebrades a Muro, patrocinades per l'Ajuntament, hi ha figurat una fira de porcs de raça mallorquina, havent-se concedit premis als pagesos que presentassen la millor i més nombrosa guarda.

*PEL MONUMENT D'EN RUSSINYOL*

S'ha inaugurat una exposició d'obres d'art a les Galeries Costa, obres venudes després en tómbola la recaptació de la qual serà pel monument que Mallorca dedica al gran artista català i que serà inaugurat el mes vinent, coincidint amb la venguda a Mallorca d'Enric Borràs i Margarida Xirgu, els quals pensen actuar en la pròxima temporada teatral.

*CORREU DIARI*

El Batlle de nostra Ciutat Sr. Darder, ha telegrafiat al Ministre de

Comunicacions i Diputats a Corts, per tal que en el nou pla de comunicacions sia comprès el servei del vapor del diumenge.

#### COMMEMORACIÓ DE L'ANIVERSARI DE LA REPÚBLICA

La desfilada militar organitzada amb aquest motiu resultà molt solemne i llüida. Hi fonc present la tripulació dels vaixells "Almirante Cervera" "Cervantes" i "Libertad" de l'esquadra espanyola, ancorats al nostre port. El nostre Ajuntament aportà la seva col·laboració, per cert brillant, inaugurant els grups escolars Alexandre Rosselló i del Coll d'En Rebassa. Igualment foren inaugurades les escoles graduades d'Alaró i Sancelles i a Montuiri fou col·locada la primera pedra d'una nova escola. Els tres dies festivals la nostra ciutat vagà i a la nit s'enceneren il·luminacions.

#### LA CAPELLA CLÀSSICA DE MALLORCA

Ha anat a València, sol·licitada per la Junta de la Filarmònica. Sota el guiatge del Mestre Thomàs ha cantat un programa magnífic: Ave Maria de Victòria amb la versió expressiva de Falla; Ave Regina, del mestre mallorquí de la XVI.<sup>a</sup> centúria, Villalonga; el Credo del Papa Marcel i fragments del "Mesies" d'Haendel. Mn. Thomàs donà també un concert d'orgue, interpretant Tocata i Fuga en re menor de Bach. Tant Mestre com cantors assoliren un èxit ben positiu a la ciutat del Túria.

#### LA COMISSIÓ MUNICIPAL D'EIXAMPLA

Treballa activament en l'urbanització i millora dels afores de nostra ciutat amb obres que contribuiran a l'embelliment que els ciutadans tan de temps fa desijaven.

#### PREMSA NOVA

Ha vist la llum el primer número de la nova publicació "*Brisas* revista mensual il·lustrada" sota la direcció literària del Sr. Llorenç Villalonga i l'artística de G. Roman. La presentació esplèndida, els gravats magnífics —ametllers florits i tot—situen a *Brisas*, sense innovar res, al costat de les millors realitzacions del seu estil a Espanya i a fora.

"Radio Qra. poliglota boletín de radio información". Segons resa a la portada la causa del seu naixement és "convertir els infinits granets desconeguts en pedres compactes i idònies per a la edificació del gran monument d'aquest ram del saber humà" és a dir "la ciència teòrica i experimental de la Radio" i establir relacions entre els radio-oients. Es un butlletí de setze pàgines.

#### MÉS CONFERÈNCIES

Antoni Jimenez dona un curs d'Història de l'Art a Balears en forma de lliçons, ben interessant.

Mn. Salvador Galmés dues conferències sobre "Dinamisme de Ramon Lull" a l'estatge de l'Associació per la Cultura de Mallorca i davant nombrós públic, que l'escoltà complagut.

Organitzat per la secció de Psiquiatria escolar del Museu Pedagògic Provincial de Balears es celebra un curset de Tests, que començà el 3 d'abril i finirà el 2 de juny. El nombre de conferències és de vint, a cà-

rrec de distingits mestres. Es de remarcar que tant els programes com els parlaments són fets en la nostra llengua.

### EXPOSICIÓ DEL LLIBRE MALLORQUÍ

S'inaugurà dia 22 l'exposició del llibre mallorquí al saló groc del Palau de la Diputació, assolint un gran èxit. A la secció pròpia d'aquesta revista va la relació de l'acte inaugural.

MINISTERIO  
DE CULTURA

*La Redacció solament es fa solidària dels treballs que no porten signatura. Dels articles signats en són responsables llurs autors.*

## LA NOSTRA TERRA

DIRECTOR:  
ANTONI SALVÀ I RIPOLL

ADMINISTRADOR:  
JOAN I. VALENTI I MARROIG

Redacció i Administració: *Palacio*, 40, baixos.—Ciutat de Mallorca

*Preus de subscripció:* Any, 12 ptes.—Trimestre, 3 ptes.—Número solt, 1'25 ptes.

ESTAMPA D'EN FRANCESC SOLER.—SANT FRANCESC, 2 I 4.—PALMA DE MALLORCA